

ARCHEOLOGIENOTA
LINT SCHRANSHOEVELAAN
PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

FODIO
Turnhoutsebaan 277
B-2110 Wijnegem

Marleen Arckens
Jan De Beenhouwer

Inhoud

2. Programma van maatregelen	36
2.1 Gemotiveerd advies	36
2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	38
2.2.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen.....	39
2.2.2 Onderzoeksstrategie, methode en technieken	40

2. Programma van maatregelen

2.1 Gemotiveerd advies

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig. Alle relevante beschikbare bronnen voor een onderzoeksgebied dat zich bevindt in een zone die in het verleden gekenmerkt werd door een lage densiteit aan bewoning werden geconsulteerd.

Het bureauonderzoek kon het hoge potentieel van het projectgebied voor bewoning in de nieuwe tijd en daarna aantonen. Op het oostelijk deel van het projectgebied bevond zich minstens sinds 1643 een hoeve met walgracht die in het bezit was van het Falconklooster te Antwerpen. Alhoewel de site niet meer herkenbaar is in het landschap is de kans groot dat resten van zowel de gracht als de oudste bebouwing bewaard bleven in de ondergrond. Het bureauonderzoek vond geen aanwijzingen voor diepe verstoringen van de ondergrond ter hoogte van de hoevegebouwen en het noordwestelijk grachtdeel. Verstoringen zijn er wel ter hoogte van het zuidwestelijk grachtdeel in de zuidoostelijke uitsprong van het projectgebied.

De topografische ligging van het projectgebied op een interfluvium tussen beekvalleien is ook gunstig voor bewoning in de perioden voorafgaand aan de nieuwe tijd.

Er kan momenteel enkel vooronderzoek zonder ingreep in de bodem worden uitgevoerd. De initiatiefnemer vraagt één stedenbouwkundige vergunning aan voor het slopen van de bestaande bouwwerken en het bouwen van de nieuwe bouwvolumes. De initiatiefnemer wordt zoals contractueel bepaald tussen de huidige eigenaar en de initiatiefnemer, pas eigenaar van de percelen na het verlenen van de stedenbouwkundige vergunning. De panden zijn momenteel nog bewoond. Het is dus onmogelijk een ingreep in de bodem uit te voeren voorafgaand aan de aanvraag van de stedenbouwkundige vergunning. Daarom wordt voorgesteld om na het verlenen van de stedenbouwkundige vergunning en voorafgaand aan de start van de werken voor de nieuwbouw een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren.

Verder vooronderzoek om vast te stellen of er archeologische sporen aanwezig zijn binnen het projectgebied wordt op basis van de resultaten van het uitgevoerde bureauonderzoek noodzakelijk geacht voor het ganse projectgebied met uitzondering van de zones met diepe verstoring en de te saneren zone. De te onderzoeken zone heeft een oppervlakte van 6368 m² (zie 1.2.4).

Aangezien voor de periodes voorafgaand aan de nieuwe tijd enkel grondsporen worden verwacht wordt geen geofysisch onderzoek aanbevolen. De omvang van de sporen uit periodes voorafgaand aan de late middeleeuwen en het geringe verschil in fysisch contrast tussen de vulling van dergelijke sporen en de omringende bodem bemoeilijkt de detectie van deze sporen met geofysische methoden.¹ Bovendien levert geofysisch onderzoek te weinig bruikbare resultaten op met betrekking tot de chronologie van eventuele sporen. Het chronologisch aspect is van belang voor de oostelijke helft van het projectgebied waar met een zekerheid grenzende waarschijnlijkheid een site met walgracht in de ondergrond sporen naliet. Veldkartering is niet haalbaar vermits de te onderzoeken zone in gebruik is voor tuinbouw en verder bebouwd en verhard. Daarom worden deze onderzoeken in de context van dit projectgebied niet aanbevolen.

Landschappelijke boringen zouden een beeld kunnen verschaffen van de bodemopbouw of eventuele verstoringen, maar worden omwille van de billijke verdeling van de kosten en baten van het onderzoek, niet aanbevolen.² Archeologische boringen resulteren in een verwachting maar laten niet toe uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites. Eventuele resultaten van deze onderzoeken zullen ook gehaald worden met het proefsleuvenonderzoek. Om deze reden en omwille van het evenwicht tussen de kosten en de baten van het

¹ Schmidt et al. 2015, 45.

² Tol et al. 2012.

onderzoek wordt een ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven voorgesteld om vast te stellen of er archeologische sporen aanwezig zijn binnen het projectgebied. Proefsleuven zijn een instrument waarmee sites kunnen worden gelokaliseerd en geëvalueerd. Zij geven informatie over de aan- en afwezigheid, de aard, omvang en kwaliteit van het archeologisch erfgoed, geven de relevante archeologische niveaus aan en maken het mogelijk om de kosten in te schatten die gepaard gaan met eventueel vervolgonderzoek. Zij bieden bijkomend het voordeel dat een transect doorheen het landschap of de bodem bekomen wordt.³

2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

administratieve gegevens

Initiatiefnemer		Cores Development NV, Mechelsesteenweg 176, 2018 Antwerpen, vertegenwoordigd door Peter Leysens bvba
Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Lint
	Deelgemeente	Lint
	Site	Schranshoevelaan
Kadastrale gegevens		LINT/D/0173/02F005 LINT/D/0173/02R003 LINT/D/0173/02V004 LINT/D/0178/00E000
Oppervlakte onderzoeksgebied		6368 m2
Bounding Box	punt 1 (NW)	X: 159167,90 y: 202030,70
	punt 2 (ZO)	X: 159273,00 y: 201923,10
Afbakening verstoorde zones binnen het onderzoeksgebied		Fig. 30
	Kelder noordwest (40 m2)	NW x159175,49 y202015,90 ZO x159183,00 y202009,30
	Kelder zuidoost (140 m2)	NO x159271,80 y201943,80 ZW x159256,40 y201935,70
	Stookolietank (149 m2)	NO x159259,30 y201947,80 ZW x159242,60 y201940,40

aanleiding van het vooronderzoek

zie verslag van resultaten bureauonderzoek 1.1.3

resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

zie verslag van resultaten bureauonderzoek 1.1.1 en 1.2 in het bijzonder 1.2.4

³ https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven; Tol et al. 2004.

2.2.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Op basis van de geplande werken, de actuele archeologische voorkennis over het projectgebied en de verwachting ten aanzien van de archeologische waarde wordt de doelstelling van het vooronderzoek met ingreep in de bodem als volgt omschreven: er wordt een archeologische evaluatie uitgevoerd van het volledige projectgebied, uitgezonderd de afgebakende verstoorde zones van de kelders en de met stookolie verontreinigde zone. Dit houdt in dat archeologisch erfgoed wordt opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd. Verder wordt de impact van de werken op het potentieel aanwezig archeologisch erfgoed bepaald. Ook de mogelijkheid van *in situ* behoud wordt onderzocht en indien dit niet kan worden er aanbevelingen voor vervolgonderzoek en bewaring *ex situ* geformuleerd.

Verder onderzoek moet toelaten om het potentieel op kennisvermeerdering in te schatten over menselijke aanwezigheid in de nieuwe tijd en de perioden daaraan voorafgaand. Verschillende onderzoeksvragen zijn daarbij relevant:

Algemeen

- Zijn er archeologische sporen bewaard en wat is de aard van deze sporen?
- Zijn er archeologische vondsten bewaard en wat is de aard van deze vondsten?
- Wat is de bewaringskwaliteit en gaafheid van de sporen?
- Zijn er archeologische structuren of spoorassociaties te herkennen?
- In hoeverre komen de onderzoeksresultaten uit het bureauonderzoek overeen met de resultaten van het proefsleuvenonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht zowel vanuit methodologie als aanpak voor vervolgonderzoek?

Perioden en sites

- In welke periode(n) kunnen de sporen gedateerd worden?
- Zijn er kenmerken die wijzen op de aanwezigheid van permanente of tijdelijke nederzettingen in één of meerdere perioden en wat zijn die kenmerken?
- Zijn er elementen die wijzen op continuïteit of fasering van de nederzettingen of structuren?
- Welke elementen uit het archeologisch ensemble dragen bij tot de kennis van de economische en sociale relaties in de verschillende perioden of fasen?
- Zijn er sporen van landgebruik (perceelsindeling, wegen, akkers, grondstofwinning,...)
- Zijn er sporen van ambachtelijke/agrarische activiteit ?
- Strekken de sites zich uit over de grenzen van het onderzoeksgebied?
- Zijn er aanwijzingen dat de site met walgracht zou dateren van voor de oudste vermelding in 1643?
- Zijn er meerdere fasen herkenbaar in het tracé en/of de vulling van de erfgracht van de site met walgracht?

Landschap en bodem

- Hoe is de oorspronkelijke bodem opgebouwd en hoe is die in de loop van de tijd geëvolueerd?
- In welke mate is de bewaring van de sporen en vondsten aangetast en welke processen zijn hiervoor verantwoordelijk?

2.2.2 onderzoeksstrategie, methode en technieken

Het proefsleuvenonderzoek moet voldoen aan de generieke bepalingen voor vooronderzoek met ingreep in de bodem en bijkomend aan de vereisten voor vooronderzoek op een site zonder complexe verticale stratigrafie opgenomen in de Code van Goede Praktijk.

Vooraleer het vooronderzoek met ingreep in de bodem van start gaat worden de woningen aan de noordwestzijde en de oostzijde gesloopt tot op maaiveldhoogte. Vloerplaten worden verwijderd. Ondergrondse massieven worden niet verwijderd, vermits de diepte waarop het eerste archeologisch relevant niveau zich bevindt nog niet gekend is. Bij de afbraak van de serre worden de pijlers en poeren uitgetrokken met een klem gemonteerd op een kraan. Door deze maatregel wordt geen bijkomende verstoring gecreëerd.

De graafwerken voor het aanleggen van de proefsleuven worden uitgevoerd met behulp van een graafmachine met tandeloze graafbak. Er wordt gewerkt met 2 meter brede parallelle en continue proefsleuven. Het hanteren van continue sleuven biedt het voordeel dat er bijna geen blanco zones zijn, het aantal machinebewegingen tot een minimum herleid wordt en er één archeologisch niveau kan worden aangehouden. De techniek laat ook toe een transect door het terrein aan te leggen.⁴ De afstand van middenpunt tot middenpunt tussen de sleuven bedraagt 15 m. Er wordt minimaal een dekkingsgraad van 12,5 % bereikt, opgedeeld in 10% sleuven en 2,5% kijkvensters, dwarssleuven of volgsleuven.⁵ Simulaties van sleuven op verschillende soorten vindplaatsen hebben aangetoond dat met een dekkingsgraad van 10% ongeveer 95% van de vindplaatsen met een minimum omvang van 5m diameter worden opgespoord.⁶

De sleuven zijn noordwest-zuidoost georiënteerd, parallel aan de zuidelijke perceelsgrens. De oriëntatie van de sleuven maakt het mogelijk de verstoring veroorzaakt door de gebouwen aan de noordwestzijde van het projectgebied in kaart te brengen. Aan de zuidoostzijde snijden de sleuven het vermoedelijk tracé van de walgracht van de Schranshoeve en de vermoede locatie van twee gebouwen die ook reeds op de Ferrariskaart staan weergegeven. Indien de walgracht wordt aangetroffen wordt op de gracht een coupe gezet om de diepte tot waarop de gracht bewaard bleef in beeld te brengen. Hetzelfde geldt voor eventuele resten van de gebouwen die dateren van het einde van de 18de eeuw of eerder.

De aanwezigheid van een prehistorische site is weinig waarschijnlijk, maar nooit uit te sluiten. Tijdens de graafwerken wordt daarom aandacht gevraagd voor concentraties van lithische artefacten. In geval er lithische artefacten bewaard bleven moet worden ingeschat of het gaat om een concentratie die te maken heeft met een activiteitenzone of eerder om verspreide artefacten.

Het onderzoek is succesvol wanneer er kan worden achterhaald of er al dan niet archeologische sporen bewaard bleven binnen het onderzoeksgebied en de kwaliteit van de sporen kan worden bepaald, zowel op het vlak van hun bewaring, als op het vlak van kenniswinst, zoals geformuleerd in de onderzoeksvragen.

⁴ https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven

⁵ code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. versie 1.0

⁶ Borsboom A. & Verhagen J. 2009. KNA Leidraad inventariserend Veldonderzoek. Deel Proefsleuvenonderzoek. http://www.sikb.nl/upload/documents/archeo/leidraden/KNA%20Leidraad%20proefsleuvenonderzoek%20definitief_04122012%20v%201.02.pdf

Voorziena afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

De uitvoerders moeten beschikken over de competenties omschreven in de Code van Goede Praktijk.⁷ De veldwerkleider heeft daarnaast bijkomend minimaal vijf vooronderzoeken met ingreep in de bodem uitgevoerd door middel van proefsleuven op zandleembodems.

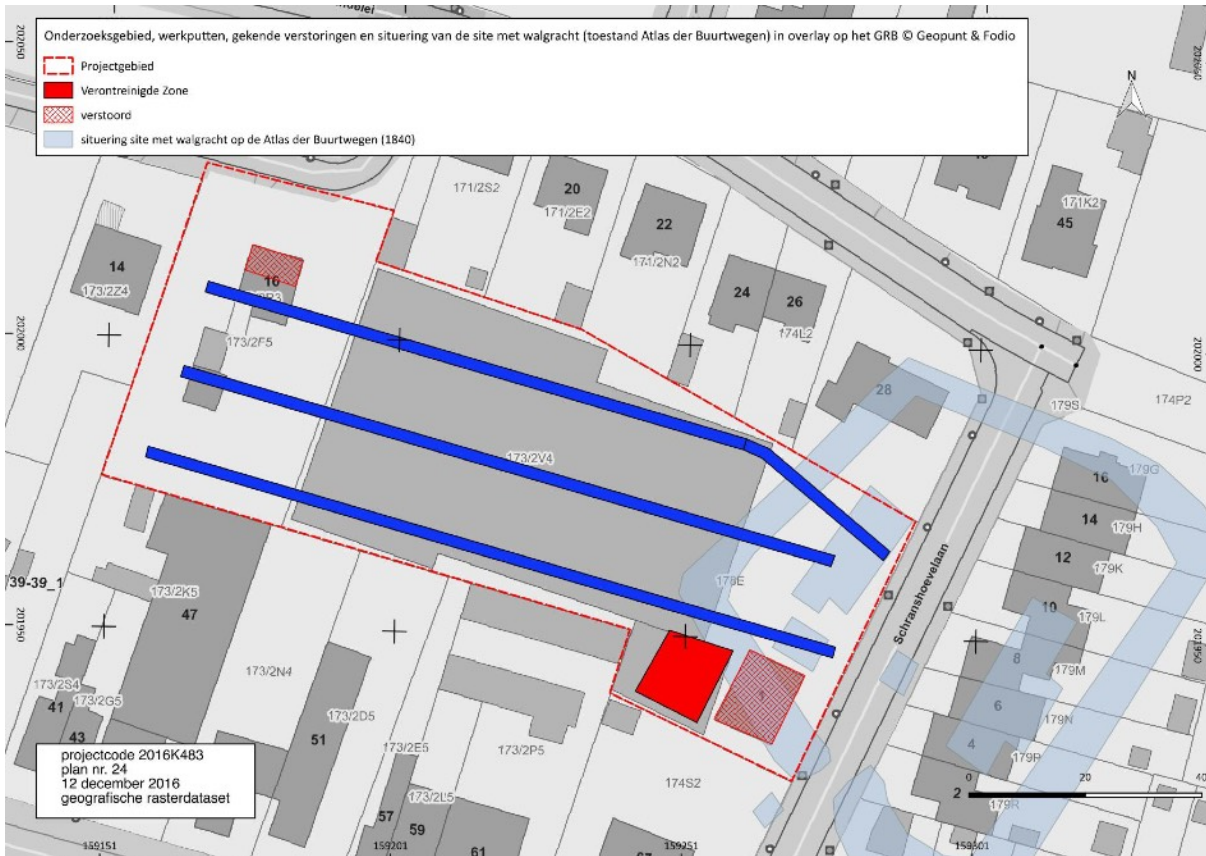

Fig. 30 Situering van het onderzoeksgebied, de proefsleuven, de gekende verstoringen en de site met walgracht (toestand Atlas der Buurtwegen) in overlay op het GRB. © Geopunt & Fodio.

⁷ code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. versie 1.0, 73